

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

meddelat i Stockholm den 20 maj 2008

Mål nr

T 3379-06

KLAGANDE

BS

Ombud: JA

MOTPART

IF Metalls Arbetslöshetskassa (tidigare Metallindustriarbetarnas

Arbetslöshetskassa)

Box 70422

107 25 Stockholm

Ombud: DJ

IF Metalls Arbetslöshetskassa

Box 70422

107 25 Stockholm

SAKEN

Fordran

ÖVERKLAGADE AVGÖRANDET

Hovrätten för Västra Sveriges dom den 6 juli 2006 i mål T 4893-03

HÖGSTA DOMSTOLENS AVGÖRANDE

Högsta domstolen undanröjer hovrättens och tingsrättens domar samt visar målet åter till tingsrätten för ny prövning.

Det ankommer på tingsrätten att i samband med målet efter dess återupptagande pröva frågan om rättegångskostnader i Högsta domstolen.

YRKANDEN I HÖGSTA DOMSTOLEN

BS har yrkat att Högsta domstolen skall undanröja underinstansernas avgöranden och visa målet åter till tingsrätten för ny handläggning.

IF Metalls Arbetslöshetskassa har bestritt ändring.

BS har yrkat ersättning för sina rättegångskostnader i Högsta domstolen.

SKÄL

Metallindustriarbetarnas Arbetslöshetskassa (numera IF Metalls Arbetslöshetskassa) beslutade den 16 januari 2003 att med stöd av 68 § lagen (1997:238) om arbetslöshetsförsäkring återkräva 111 360 kr av BS, avseende arbetslöshetsersättning som utbetalats till honom under år 1999. BS begärde inte omprövning av beslutet och överklagade det inte heller till allmän förvaltningsdomstol, varför det vann laga kraft.

BS återbetalade inte beloppet. I ansökan om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten yrkade arbetslöshetskassan att BS skulle förpliktas utge det återkrävda beloppet. Sedan BS bestritt yrkandet överlämnades målet till tingsrätten. BS vidhöll sitt bestridande och gjorde gällande att grund för återkrav saknades. Tingsrätten utgick vid sin bedömning från att arbetslöshetskassans avgörande skulle läggas till grund för domen. Enligt tingsrätten hade annat inte framkommit än att det av arbetslöshetskassan meddelade beslutet om återkrav var förenligt med gällande bestämmelser varför arbetslöshetskassans talan skulle bifallas. Hovrätten fann att prövningen såsom tingsrätten angett skulle begränsas till frågan om arbetslöshetskassans beslut varit riktigt i formell mening och fastställde tingsrättens dom.

Målet i Högsta domstolen gäller i första hand frågan om omfattningen av allmän domstols prövning i mål om återbetalning av arbetslöshetsersättning när arbetslöshetskassan fattat beslut om återkrav som vunnit laga kraft.

Ett beslut av en arbetslöshetskassa om återkrav enligt lagen om arbetslöshetsförsäkring är inte verkställbart (jfr 3 kap. 1 § utsökningsbalken). Beslutet får överklagas av den enskilde till allmän förvaltningsdomstol. En lagakraftvunnen dom i saken av allmän förvaltningsdomstol utgör en exekutionstitel som kan ligga till grund för verkställighet (3 kap. 1 § första stycket 1 utsökningsbalken, se NJA 1991 s. 363).

Någon möjlighet för arbetslöshetskassan att anhängiggöra talan i allmän förvaltningsdomstol för att erhålla en verkställbar dom finns inte. Om arbetslöshetskassans beslut om återkrav inte överklagas av den enskilde,

och frågan därför inte kommer under allmän förvaltningsdomstols prövning, måste arbetslöshetskassan för att få en exekutionstitel ansöka om betalningsföreläggande hos Kronofogdemyndigheten eller väcka talan vid allmän domstol. En talan om återbetalning av uppburna offentliga medel, såsom bidrag eller ersättning, har allmän domstol ansetts vara behörig att pröva, trots att domstolen inte skulle ha varit behörig att på talan av den enskilde pröva om denne har rätt till bidraget eller ersättningen (se t.ex. NJA 1984 s. 648, 1996 s. 202, 2001 s. 22 och 2002 s. 288, jfr NJA 1994 s. 657 och 1999 A 2–4).

Mål av detta slag handläggs i allmän domstol med tillämpning av reglerna för dispositiva tvistemål. Enligt Högsta domstolens uttalande i rättsfallet NJA 1984 s. 648 är domstolen vid prövningen, inom ramen för parternas yrkanden och medgivanden, obunden av de administrativa organens bedömning av återbetalningsfrågan. Utgångspunkten är således att allmän domstol skall pröva de invändningar som anförs mot återbetalningsskyldigheten i sak (se även t.ex. NJA 2001 s. 22 och 1999 A 2–4). I praxis antyds inte att det för omfattningen av den allmänna domstolens prövning skulle vara av betydelse huruvida myndighetsbeslutet av den enskilde hade kunnat överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

I detta fall har BS haft möjlighet att få arbetslöshetskassans beslut prövat av förvaltningsdomstol men försuttit denna möjlighet genom att inte överklaga beslutet. En ordning som innebär att allmän domstol i målet om återbetalningsskyldighet ingår i en saklig prövning av förutsättningarna för återbetalning kan i sådant fall sägas medföra att den enskilde kan välja mellan två instansordningar för prövning av invändningarna mot återkravet,

där bl.a. de processuella förutsättningarna skiljer sig åt. Detta måste anses otillfredsställande.

Det finns emellertid inte grund för att i tvistemål av nu ifrågavarande slag frångå allmänna principer för domstolens prövning (jfr NJA 2003 s. 207). Oavsett om den enskilde hade kunnat överklaga till allmän förvaltningsdomstol bör således allmän domstol pröva återbetalningsskyldigheten utan att vara bunden av myndighetens beslut. Problemen med rådande ordning för kompetensfördelningen mellan allmän domstol och allmän förvaltningsdomstol på området, vilka belyses såväl av detta mål som av tidigare nämnda rättsfall, kan inte lösas i rättstillämpningen utan får i stället övervägas av lagstiftaren (jfr t.ex. Torbjörn Andersson, Rätten till domstolsprövning och svenska domstolars behörighet – nygamla problem i ljuset av ett HD-avgörande, SvJT 2001 s. 861 ff.).

Tingsrätten och hovrätten har inte ingått i saklig prövning av de invändningar som BS framställt mot arbetslöshetskassans återbetalningsbeslut. Av hänsyn till instansordningens princip bör avgörandena undanröjas och målet återförvisas till tingsrätten för ny prövning.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Gertrud Lennander, Dag Victor, Ella Nyström (referent), Kerstin Calissendorff och Lena Moore
Föredragande revisionssekreterare: My Hedström